

Oamk Journal

Oulun ammattikorkeakoulun julkaisuja

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne. Rinnakkaistallenne saattaa erota alkuperäisestä sivutukseltaan ja painoasultaan.

This is an electronic reprint of the original article. This version may differ from the original in pagination and typographic detail.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä/Please cite the original version:

Aro, P., Mattila, H., Isopoussu-Koponen, L., Poutiainen, A. & Virkkula, M. 2021. Kohti turvallisia luontoperustaisia palveluja Pohjois-Pohjanmaalla. Oamk Journal 88/2021. <http://urn.fi/urn:nbn:urn:nbn:fi-fe2021121660889>

Kohti turvallisia luontoperustaisia palveluja Pohjois-Pohjanmaalla

16.12.2021 - Aro Päivi, Mattila Hanne, Isopoussu-Koponen Lea, Poutiainen Anne, Virkkula Minna

Suomen vapaa-ajan matkailu pohjautuu vahvasti luontoon ja luontoon liittyviin palveluihin. Tässä artikkelissa esitellään luontoperustaisten palvelujen kartoituksen tuloksia Pohjois-Pohjanmaalla. Kartoituksesta käy ilmi, että alueen yrittäjät tarjoavat monipuolisia luontoon liittyviä palveluja luontohoivapalveluista retki- ja safaripalveluihin.

Pinta-alaltaan laajan Pohjois-Pohjanmaan luonto on upea ja monimuotoinen: täällä on merta, vaaroja ja tuntureita, jokia, järviä, soita, metsää sekä jäkälän peittämiä harjumaisemia. Kuusamon Ruka, Kalajoen hiekkasärkät, Rokua ja Iso-Syöte ovat tunnetuimmat matkailukohteet, mutta Pohjois-Pohjanmaalla on toki paljon

muutakin. Tässä artikkelissa tarkastellaan alueen luontoperustaisia palveluja, joilla tarkoitetaan nimenomaan luontoon ja maaseutuun läheisesti liittyviä palveluja.

LUOTA-hankkeen tavoitteena on kehittää turvallisia luontoperustaisia tai -lähtöisiä palveluja ja palvelukokemuksia alueen palveluntarjoajien ja toimijoiden kanssa palvelumuotoilua käyttäen. Tarjottavien palvelujen turvallisuus ja turvallisuuskokemus ovat hankkeen keskiössä. [1] [2]

Palvelumuotoilun vaiheiden mukaisesti kartoitetaan aluksi kontekstia ja kerätään asiakasymmärrystä [3]. Hankkeen ensimmäisessä työpaketissa kartoitettiin, minkälaisia luontoperustaisia palveluja alueella tarjotaan, ketkä niitä tarjoavat, toiminnan volyymiä ja sesonkiluonteisuutta. Tässä artikkelissa kuvataan tämän kartoituksen tuloksia [4].

Luontoperustaiset palvelut

Virallinen toimialaluokitus ei sisällä luontoperustaisia palveluja, vaan niitä löytyy useammasta luokasta: majoitus- ja ravitsemistoiminnasta, sosiaali- ja terveyspalveluista, taiteet, viihde ja virkistys -luokasta sekä muusta palvelutoiminnasta. [5] Maatiloilla harjoitetaan maatalouden rinnalla myös muunlaista yritystoimintaa. Tämäntyyppinen monialayrittäjäyys on noussut merkittäväksi maanviljelijöiden tulonlähteeksi ja maaseudun elinvoimaisuutta ylläpitäväksi toiminnaksi, josta esimerkkinä voidaan mainita maatilamatkailu. [6]

Suomessakin yleistynyt Green Care on luontoon liittyvää ammatillista toimintaa, jolla edistetään ihmisten hyvinvointia ja elämänlaatua. Green Care -toimintaa ovat muun muassa ratsastusterapia, sosiaalipedagoginen hevostoiminta, sosiaalinen ja terapeuttinen puutarhatoiminta ja maatilojen kuntouttava toiminta.

Palveluntarjoajalla tulee olla riittävä ammatillinen koulutus ja pätevyys suhteessa tuotettavaan palveluun. [7].

Green Care -termin suomenkielisinä vastineina käytetään luontohoiva- ja luontovoimakäsitteitä. Luontohoivan palvelut ovat luontoperustaisia sosiaali- ja terveysalan palveluja, jotka on tarkoitettu pitkäjänteiseen työskentelyyn erityistä tukea tarvitsevien asiakasryhmien kanssa. He käyttävät kuntoutuspalveluja

fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen tai ammatilliseen kuntoutukseen, kun taas luontovoiman palvelut ovat ohjatuttuja luontoperustaisia hyvinvointi-, kasvatus- ja harrastuspalveluja, joiden tavoitteena on asiakkaiden yleisen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. [7] [8]

Kuviossa 1 havainnollistetaan luontohoiva- ja luontovoimapalveluja. LUOTA-hankkeessa keskiössä ovat luontovoimapalvelut. Jako luontohoivaan ja -voimaan ei ole yksiselitteinen, vaan niiden rajapinnoilla olevien palveluiden piirteet sekoittuvat [7] [8]. Luontovoimapalveluissa hyödynnetään tietoisesti luonnon hyvinvointivaikutuksia. Niihin kuuluvat muun muassa luontoon tukeutuvat hyvinvointi-, harrastus- ja kasvatuspalvelut, joiden käyttäjä yleensä itse maksaa palvelun eikä niiden tarjoajalta edellytetä sosiaali- ja terveysalan koulutusta.

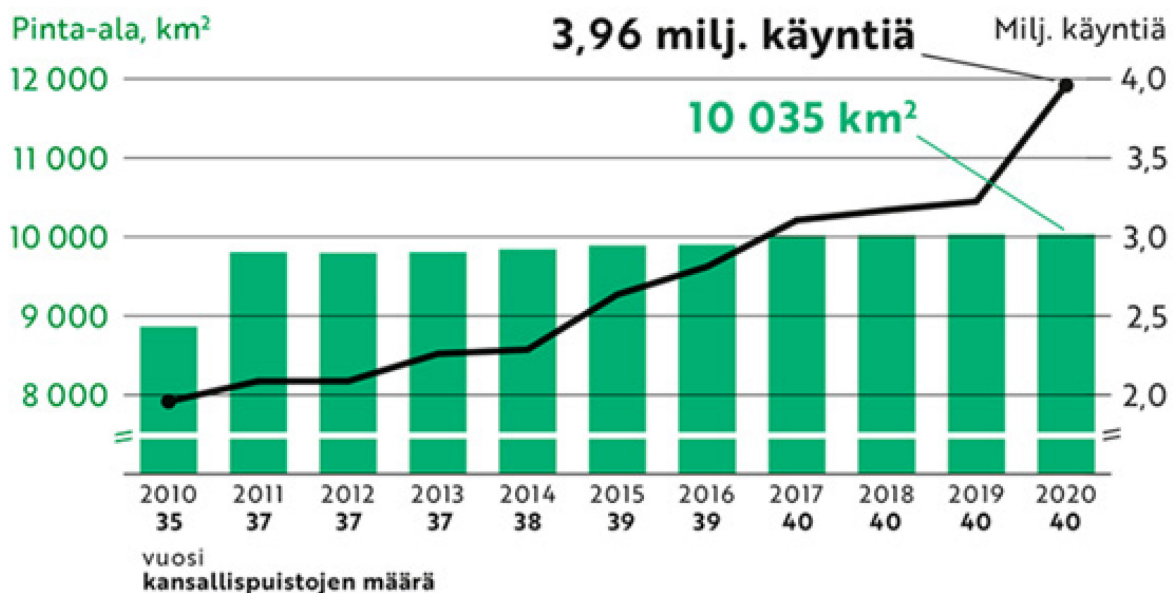

Niin ikään luontomatkailussa on kyse luontoperustaisista palveluista, vaikka luontomatkailukäsitteelle ei ole selkeää eikä vakiintunutta määritelmää. Korona-aika on vauhdittanut kotimaan matkailua ja ihmisten omatoimista luonnossa liikkumista sekä luontopalvelujen käyttöä. Matkailuelinkeino on merkittävä työllistäjä, ja se pitää sisällään useita sektoreita, joista keskeisimmät ovat matkanjärjestäjien toiminta, majoitus- ja ravitsemistoiminta, ohjelmapalvelut ja henkilöliikenne. Luontoperustaisia palveluja löytyy erityisesti ohjelmapalveluista. [9] [10]

Luontomatkailun suosio on kasvussa

Luontomatkailulla on merkittävät kasvumahdollisuudet, ja se on huomattava työllistäjä. Lisäksi se on tärkeä vientitoimiala erityisesti Pohjois-Suomessa. Luontomatkailua ei tilastoida systemaattisesti, joten sen suosiosta ja volyyymistä voidaan esittää vain karkeita arvioita. Esimerkiksi alle 20 vuodepaikan majoituspaikoista ei kerätä yöpymistietoja. [11] [12]

Kuviosta 2 nähdään kansallispuistojen kävijämäärien voimakas kasvu, jolla voidaan havainnollistaa luontomatkailun volyymin kasvua.

Luontopalvelujen kartoitus

Pohjois-Pohjanmaalla on 30 kuntaa, joista 18 kunnan palvelut kartoitettiin opinnäytetyössä [4]. Valitut kunnat sijaitsevat kattavasti ympäri maakuntaa.

Aineisto kerättiin useista sähköisistä lähteistä luotettavan otoksen saamiseksi. Keskeisimpinä lähteinä olivat kuntien kotisivut sekä niiden ylläpitämät yritysrekisterit ja matkailuyhdistysten sivut. Lisäksi käytettiin Metsähallituksen luontoon.fi, aitoluonto.fi ja Green Care Finland Ry:n sivustoja. Myös matkailuyhdistysten ja kehittämissyhtiöiden julkisia rekistereitä hyödynnettiin. Liikevaihtoa ja henkilöstömäärää etsittiin Finder-palvelun kautta.

Analysointi tehtiin sisällönanalyysillä. Löytyneistä luontoperustaisia palveluita tarjoavista yrityksistä tehtiin Excel-taulukko, johon koottiin kartoitettavat asiat. Edelleen näistä yrityksistä tehtiin Google-haku, jonka avulla etsittiin kotisivuja tai muuta tietoa kohdeyrityksestä ja sen palveluista.

Laaja kirjo luontoperustaisia palveluja

Kartoituksessa löytyi 168 luontoperustaisia palveluita tarjoavaa yritystä, jotka jaettiin 12 kategoriaan palvelujen mukaan (taulukko 1). Eniten palveluja löytyi retki- safaripalveluista sekä virkistys- ja ohjelmapalveluista. Noin kolmasosa palveluntarjoajista järjestää eläinperustaisia palveluita, ja etenkin hevosia toiminnassaan hyödyntäviä yrityksiä löytyy lähes jokaisesta kunnasta.

TAULUKKO 1. Luontoperustaisten palvelujen jakautuminen

Palvelu	Lukumäärä	%
Retki- ja safaripalvelut	27	16,1
Virkistys- ja ohjelmapalvelut	25	14,9
Hevoslähtöiset palvelut (muu kuin ratsastus)	19	11,3
Husky- ja/tai poropalvelut	17	10,1
Opastus- ja koulutuspalvelut	12	7,1
Puistot ja keskuksset	11	6,5
Hyvinvointipalvelut	11	6,5
Vesistöön nojautuvat retkipalvelut	11	6,5
Eläinpuisto tai -piha	10	6,0
Ratsastuspalvelut	9	5,4
Vesistöön nojautuvat muut palvelut	8	4,8
Luontohoivapalvelut	8	4,8
Yhteensä	168	100 %

Hyvinvointipalveluissa tarjolla on esimerkiksi luontojoogaa, metsäkylpyjä ja luontomeditaatiota. Puistoissa ja keskuksissa puolestaan pääsee vesipuistoon, laskettelemaan, hiihtämään, kiipeilemään puuseikkailupuistoissa ja harrastamaan

golfin eri muotoja. Opastus- tai koulutuspalveluissa tarjotaan muun muassa villiyrtykkursseja ja kalastuksen opastusta sekä autetaan puutarhan hoidossa.

Retki- ja safaripalveluissa on tarkoitus liikkua jalan tai jollakin välineellä. Virkistys- ja ohjelmapalvelut sopivat puolestaan esimerkiksi polttareihin ja työhyvinvointipäiviin. Palvelut vaihtelivat runsaasti, ja monenlaista tekemistä on tarjolla, kuten pihaolympialaisia, paintballsotaa ja ulkopakopelejä.

Yrityksistä 129 tarjosi luontoperustaisten palvelun lisäksi muitakin palveluja, joista yleisin oli majoituspalvelut. Niitä tarjosi 39 yritystä.

Kestävä kehitys kotimaan matkailun vauhdittajana

Tutkimuksen perusteella luontoperustaisia palveluita löytyy Pohjois-Pohjanmaan alueelta varsin monipuolisesti. Palveluita on tarjolla aikuisille ja lapsiperheille, yksin tai isommassa porukassa oleville sekä paikallisille ja matkailijoille.

Tarjonnasta puuttuvat kokonaan itse maksavalle asiakkaalle tarkoitetut palvelut, joissa puutarhaa tai maatilaa hyödynnetään elpymiseen ja hyvinvoinnin parantamiseen. Näissä on vielä kehittämisen varaa niin Pohjois-Pohjanmaalla kuin muuallakin Suomessa. Muita luontoelementtejä hyödynnetään Pohjois-Pohjanmaalla sijaitsevilla palveluilla huomattavasti enemmän.

Korona-ajan lisäksi kotimaan matkailun kasvun taustalla ovat ympäristövastuullisuuden, kestävän kehityksen ja ilmastomuutoksen asettamat vaateet. Arvioidaan, että lähiluonnon, lähiruoan ja kotimaan matkailun arvostus ja houkuttelevuus lisääntyvät tulevaisuudessa. [14]

Hankkeessa tehty kartoitus tuo arvokasta lisätietoa Pohjois-Pohjanmaan luontoperustaisista palveluista, niiden tarjoajista ja toiminnan volyyymistä. Laadukas luontoperustainen palvelu on kokemuksellinen, osallistava ja ennen kaikkea turvallinen. Se on suunniteltu asiakaslähtöisesti huomioiden kestävän liiketoiminnan periaatteet. LUOTA-hanke jatkaa seuraavaksi palveluntarjoajien turvallisuuskäsitysten ja palvelunkäyttäjien turvallisuuskokemusten kuvaamisella.

Aro Päivi, yliopettaja

Oulun ammattikorkeakoulu, Liiketalouden yksikkö

Mattila Hanne, tradenomi

Isopoussu-Koponen Lea, lehtori

Oulun ammattikorkeakoulu, Liiketalouden yksikkö

Poutiainen Anne, lehtori

Oulun ammattikorkeakoulu, Kielikeskus

Virkkula Minna, lehtori

Oulun ammattikorkeakoulu, Liiketalouden yksikkö

Artikkeli perustuu opinnäytetyöhön:

Mattila, H. 2021. Luontoperustaisten palveluiden kartoitus Pohjois-Pohjanmaalla. Oulun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Hakupäivä 15.11.2021.

<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021100518362>

Lähteet

[1] Luontoperustaisia turvallisia palveluja Pohjois-Pohjanmaalle (LUOTA) -hanke. 2020. Projektisuunnitelma.

[2] LUOTA – Luontoperustaisia turvallisia palveluja Pohjois-Pohjanmaalle. Hankkeen kotisivut. Hakupäivä 15.10.2021. <https://www.oamk.fi/fi/tutkimus-ja-kehitys/tki-ja-hanketoiminta/luota>

[3] Stickdorn, M. & Schneider, J. 2011. This is service design thinking. Basics – Tools – Cases. Amsterdam: BIS Publishers.

[4] Mattila, H. 2021. Luontoperustaisten palveluiden kartoitus Pohjois-Pohjanmaalla. Oulun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Hakupäivä 15.11.2021. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021100518362>

[5] Tilastokeskus. 2008. Toimialaluokitus 2008. Hakupäivä 7.10.2021.

<https://www2.stat.fi/fi/luokitukset/toimiala>

[6] Aro, P., Auer, L., Jakobsson, L., Polojärvi, A. & Ålander, H. 2014. Cultural green care, hyvinvointia luonnosta ja kulttuurista: SUGOR-esitysselvityshankkeen loppujulkaisu. Oulun ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 1.10.2021.

<http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-951-597-104-3>

[7] Green Care Finland. Hakupäivä 1.10.2021. <https://www.gcfinland.fi>

[8] Vehmasto, E. 2019. Luontoperustaisten hyvinvointipalvelujen kirjoa Euroopassa ja Suomessa. Teoksessa M. Ylilauri, & A. Yli-Viikari (toim.) Kohti luonnollista hyvinvointia – Näkökulmia luontoperustaisen toiminnan kehittämiseen. Levón-instituutin julkaisuja 143, 178–189. Vaasan yliopisto. Hakupäivä 15.11.2021.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-861-0>

[9] Marski, L. 2021. Toimialaraportit: Matkailun suuntana kestävä ja turvallinen tulevaisuus. TEM toimialaraportit 2021:1. Työ- ja elinkeinoministeriö. Hakupäivä 1.10.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-773-1>

[10] Järviluoma, J. 2006. Turistin luonto. Tutkimus luonnon merkityksestä matkailun vetovoimatekijänä neljässä Lapin matkailukeskuksessa. Väitöskirja. Lapin yliopisto. Hakupäivä 8.10.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-20111141035>

[11] Työ- ja elinkeinoministeriö. 2019. Yhdessä enemmän – kestävä kasvua ja uudistumista Suomen matkailuun. Suomen matkailustrategia 2019–2028 ja toimenpiteet 2019–2023. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2019:60.

Hakupäivä 15.11.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-472-3>

[12] Konu, H., Tyrväinen, L., Pesonen, J., Tuulentie, S., Pasanen, K. & Tuohino, A. 2017. Uutta liiketoimintaa kestävä luontomatkailun ja virkistyskäytön ympärille – Kirjallisuuskatsaus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 45/2017. Hakupäivä 1.10.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-412-2>

[13] Metsähallitus. 2021. Käyntimäärien kehitys. Hakupäivä 8.11.2021.

<https://www.metsa.fi/vapaa-aika-luonnossa/kayntimaarat/kayntimaarien-kehitys/>

[14] Rikkonen, P., Aakkula, J., Niemi, J., Setälä, J., Tyrväinen, L., Viitanen, J., Kniivilä, M., Konu, H., Kurttila, M., Mutanen, A., Niemi, J., Pihlanto, A., Rinne, M., Routa, J., Saarni, K. & Salmi, P. 2020. Skenaariotarkastelu COVID-19-pandemian vaikutuksista metsäsektoriin, maa-, elintarvike- ja kalatalouteen sekä luontoon perustuvaan matkailu- ja luonnontuotealaan 2020-luvulla. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 77/2020. Luonnonvarakeskus, Helsinki. Hakupäivä 15.11.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-072-4>

METATIEDOT

Tyyppi: Artikkel

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu

Julkaisunumero: 88/2021

Julkaisuvuosi: 2021

Tekijätiedot: Aro Päivi, Mattila Hanne, Isopoussu-Koponen Lea, Poutiainen Anne, Virkkula Minna

Oikeudet: CC BY-SA 4.0

Kieli: suomi

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:urn:nbn:fi-fe2021121660889>

Tiivistelmä: Suomen vapaa-ajan matkailu pohjautuu vahvasti luontoon ja luontoon liittyviin palveluihin. Tässä artikkelissa tarkastellaan LUOTA-hankkeessa kartoitettuja luontoperustaisia palveluja Pohjois-Pohjanmaalla. Hankkeessa kehitetään turvallisia palvelukokemuksia yhdessä palveluntarjoajien kanssa palvelumuotoilua käyttäen. Luontoperustaisia palveluja ei sellaisenaan löydy virallisesta toimialaluokituksesta, vaan niitä esiintyy useammassa luokassa. Kartoituksen perusteella luontoperustaisia palveluita löytyy Pohjois-Pohjanmaan alueelta melko monipuolisesti. Koska luontoperustaisia palveluja ei ole määritelty yksiselitteisesti, niiden volyymistakaan ei ole tarkkaa tietoa. Hankkeessa tehty opinnäytetyö tuo arvokasta lisätietoa Pohjois-Pohjanmaan luontoperustaisista palveluista, niiden tarjoajista ja toiminnan volyyymistä.